

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.11.98](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.11.98)

УДК 336.7

О. В. Крухмаль,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Сумський державний університет, м. Суми
ORCID ID: 0000-0001-9118-1713
В. В. Сухонос,
магістрант кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Сумський державний університет, м. Суми
ORCID ID: 0000-0003-2105-9047

РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

О. Krukhmal
PhD in Economics, Associate Professor of the Department of finance, banking and insurance,
«Sumy State University», Sumy
V. Sukhonos
Master student of the Department of finance, banking and insurance,
«Sumy State University», Sumy

DEVELOPMENT OF BANKING BUSINESS IN THE CONDITION OF DIGITAL ECONOMY

В умовах цифрової економіки впровадження новітніх технологій не тільки підвищує задоволеність споживачів від банківського продукту, а й забезпечує розвиток фінансової сфери країни. В статті досліджено сучасні особливості формування цифрового банкінгу в Україні. Автори проводять аналіз специфіки функціонування банківського сектору в умовах цифрової економіки та основних проблем, що виникають у процесі їх діяльності. Доведено, що поява необанків як нової форми банківської діяльності пов'язана із значним розвитком Інтернет-технологій та появою нового покоління споживачів, які віддають перевагу тотальному дистанційному контролю за власними фінансами. Визначено, що основними проблемами для України є законодавча база, потреба у значних інвестиціях та інші аспекти, що уповільнюють впровадження та знижують рентабельність банків, що повністю базуються на цифрових технологіях.

The article examines the modern features of the digitalization in banking sector. In a digital economy, the introduction of new technologies increases consumer satisfaction with the banking product, ensures the development of the country's financial sector. The article examines the current features of the formation of digital banking in Ukraine. The authors analyze the specifics of the banking sector in a digital economy and the main problems that arise in the process of their activities. Ukraine in partnership with Fintech is actively implementing the latest products and programs in the banking sector. The first fully implemented startup in the "neobank" industry is the "Monobank" project. Monobank is a clear example of a virtual bank, which is not the bank associated with the traditional format. It has been proven that the emergence of neobanks as a new form of banking is associated with the significant development of Internet technologies and the

emergence of a new generation of consumers who prefer total remote control over their own finances.

Although Internet banks are becoming increasingly popular in the world and in Ukraine due to a number of their advantages over traditional ones, they also have many disadvantages. The main disadvantages of neobanks are the high cost of creating and implementing specialized services and programs, significant costs for the development and implementation of reliable protection against Internet fraud and cyber viruses, distrust of the authorities that ensure privacy and protection of personal data and others. An important problem is the low level of literacy in the country and the world, which undermines the technical advantages of neo-banking over traditional banking, and distrust of alternative payment systems. The development of neobanks is also hampered by the need to compete with traditional banks, as well as to challenge well-known companies such as Google, Apple, WeChat and Uber, which have access to a large customer base and provide them with a wide range of tools, including financial.

It is determined that the main problems for Ukraine are the legal framework, the need for significant investments and other aspects that slow down the implementation and reduce the profitability of banks based entirely on digital technologies.

Ключові слова: банківська система; FinTech; необанк; Монобанк; цифровізація.

Keywords: banking sector; FinTech; neobank; Monobank; digital technologies.

Постановка проблеми. Одними із ключових елементів функціонування економіки будь-якої країни є банки, що забезпечують перерозподіл фінансових ресурсів та стимулюються зростання економіки. Проте, банківських сектор, як і інші види діяльності, є динамічним та залежить від темпів розвитку та форм технологічного прогресу, які впливають на форми та види інформаційних і цифрових технологій, а також глобалізацію та дистанційність банківських послуг. Відповідно, актуальною стає необхідність ефективного впровадження новітніх технологій, що не тільки допоможуть підвищити задоволеність споживачів від банківського продукту, а й забезпечити розвиток фінансової сфери країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При аналізі останніх публікацій щодо представлені тематики, було виявлено, що питання є актуальним для багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, а також урядових органів, що займаються розробкою відповідного законодавчого регулювання. Так, були проаналізовані публікації М. О. Житар та В. С. Зелінська, І. Ю. Касян, М. М. Матюха, С. А. Шелудько та П. П. Браткевич, Ю. І. Онищенко, Ж. М. Довгань та Р. Ю. Беззуб.

Більшість науковців розглядають та підтверджують важливість цифрової економіки, як складової частини сучасного банківського бізнесу. Варто зазначити, що дана тенденція супроводжується рядом проблем, пов'язаних з впровадженням технологій в фінансовий сектор. Тому, проблемні питання, пов'язані із специфікою запровадження цифрової економіки у світі та в Україні мають бути досліджені. Відповідно, ризики та виклики, що пов'язані із розвитком банківського бізнесу в умовах цифрової економіки є актуальним питанням.

Мета статті: аналіз специфіки функціонування банківського сектору в умовах цифрової економіки та основні проблеми, що виникають у процесі їх діяльності.

Виклад основного матеріалу. Поняття цифровізації слід визначати як практичне перетворення процесів чи об'єктів, які спочатку (частково або повністю) є фізичними чи аналоговими, у їх повну або часткову конвертацію у цифрові, тобто такі, що базуються на дискретних сигналах. Ефект цифрової трансформації, крім потенційно підвищення ефективності, полягає в тому, що він робить об'єкт більш пристосованим та гнучким до сучасних умов розвитку технологій, що дозволяє збільшити рівень задоволення клієнтів та доступність будь-яких послуг.

Новітні елементи фінансовій системі, відомі як компанії FinTech, базуються на широкому застосуванні цифрових технологій при продажу фінансових послуг. На ринку банківських послуг їх діяльність та товарні пропозиції представлені банківськими розрахунками (включаючи мобільні платежі), особистими позиками (P2P), страхуванням та навіть фінансовими консультаціями, які історично вважалися частиною комплексної традиційної банківської послуги. Компанії FinTech зосереджуються на трьох основних сегментах роздрібною банкінгу, при яких існує можливість зменшити розрив між очікуваннями клієнтів та задоволенням їх попиту фінансовою установою. Розробка цих бізнес-моделей базується на таких основних характеристиках, як доступність, прозорість, простота залучення клієнтів, простота використання фінансового інструменту та банківських послуг, привабливість для клієнта, а також відповідність оригінальній спеціалізації.

Сьогодні фінансова сфера діяльності приділяє все більше уваги ідеям цифрових екосистем та платформ, характерних для FinTech. Відносно недавно банки почали впроваджувати створення фінансових супермаркетів, де клієнту був представлений широкий спектр продуктів та послуг, не тільки банківських, але й пропозицій компаній, що співпрацюють з банком. Визначений підхід буде вигідним та прибутковим для всіх залучених

сторін: для клієнтів, для самих банків та їх партнерів, які змогли масштабувати продаж своєї продукції за рахунок клієнтів фінансових установ. Окрім цього, банки змогли скоротити затрати на традиційне позиціонування власних послуг та обслуговування клієнтів, а також, створити додаткові джерела формування прибутків, за рахунок розробки нових продуктів та їх модифікації відповідно до сучасного середовища.

Однією із форм цифровізації у банківському секторі є створення фінансова екосистема, що виступає у якості логічного продовження основної діяльності установи, а також є методом вирішення існуючих проблем, пов'язаних з ефективністю основної діяльності установи у традиційній формі, через її перенесення у Інтернет-простір. В тому числі, це реалізується за допомогою мобільних додатків, чат-ботів, онлайн-асистентів тощо. Сьогодні перехід до цифрового світу став загальною тенденцією для всіх учасників ринку.

Цифровізація є найбільш важливою для банківських установ, оскільки довгострокові глобальні прогнози свідчать про те, що рентабельність та чиста рентабельність власного капіталу (ROE) банківського бізнесу залишатимуться на стагнації. За останні 10 років середня глобальна рентабельність інвестицій банків становить 8-10%, що ледве покриває вартість їх власного капіталу. А до 2025 року, рентабельність інвестицій банківського сектору неухильно скорочуватиметься, та у результаті становитиме 5,2-9,3%. За таких прогнозів бажання банків вийти за межі сектору фінансових послуг у більш вигідні сегменти виглядає логічним.

Також під час тривалих відносно низьких процентних ставок майбутня прибутковість банків є все більш спірним питанням. Дебати часто зосереджуються на деякій обмеженості традиційної діяльності, що спричинена переходом до цифрового формату. У цьому контексті портали, платформи та екосистеми характеризуються тим, що вони є особливо перспективними та критично важливими для успіху установи. Існують навіть прогнози KPMG, згідно з якими до 2030 року всі банки будуть «невидимими» для клієнтів, що вражатиметься у провадженні дистанційних послуг з використанням цифрових технологій, що реалізовуватимуться в електронній формі під виглядом послуг, персональних помічників та всіляких додатків. На думку експертів KPMG Global, основними змінами в банківській галузі на 2030 рік стануть глобальна персоналізація за допомогою штучного інтелекту, а взаємодія з клієнтами буде здійснюватися через голосовий помічник та біометрію. Банки створять цифрові платформи, за допомогою яких вони будуть пропонувати клієнтам різноманітні як власні послуги, так і від зовнішніх постачальників. Питання довіри користувачів до безпеки своїх даних та їх використання за призначенням буде відігравати важливу роль, а системи кібербезпеки використовуватимуть штучний інтелект для захисту даних.

Одним з найефективніших способів впровадження цифрових технологій у банківському секторі є створення необанків. Банки такого нового типу, так звані необанки – це фінансово-кредитні установи, які працюють виключно через Інтернет, тобто вони не мають фактичних традиційних відділень чи філій. Вони від самого початку функціонування побудовані на новітніх технологіях, надають послуги виключно дистанційно на відміну від інфраструктури традиційних банків.

Потреба та можливість появи таких банків зумовлена рівнем економічного та технологічного розвитку, а повний перехід від традиційних установ до необанків в Україні зумовлений наявністю прийнятої законодавчої бази та зрілим банківським сектором. У цьому випадку їх реалізація можлива двома шляхами, коли сам необанк отримує банківську ліцензію або працює на базі одного з існуючих банків, фактично закупаючи оптові послуги у фінансовій установі, що функціонує як «фінансовий посередник», і продає їх через роздрібну торгівлю своїм клієнтам.

Згідно з дослідженнями FinTech, Україна має можливості розвивати необанки та інші стартапи у фінансовому секторі. Так, в Україні на кінець 2019 року частка людей, що користуються Інтернетом складає 65%. При цьому, рівень концентрації власників смартфонів становить 48%, а рівень покриття 3G та більш новітньої мережі сягає близько 45%. Понад 22,5 мільйона людей користуються фінансовими послугами, з яких понад 63% мають відкритий рахунок хоча б в одній фінансовій установі, 49% мають дебетову картку, 39% використали дебетову або кредитну картку для здійснення покупок, при цьому більше ніж 29% використовували картки для проведення розрахунків за покупки в Інтернет, а 18% використовували Інтернет для доступу до фінансового рахунку [12].

Як засвідчує статистика, Україна у партнерстві з Fintech активно впроваджує новітні продукти та програми у банківському секторі. Але сьогодні першим повністю реалізованим стартапом у галузі «необанк» є проєкт "Монобанк". Монобанк – це яскравий приклад віртуального банку, але він не є тим банком, що асоціюється з його традиційним форматом.

Розробниками проєкту є менеджери, що у минулому були частиною нині націоналізованого Приватбанку, які запустили перший український необанк восени 2017 року разом із Universal Bank та загальними зусиллями при співпраці з командою Fintech Band. Раніше проводились тестування Монобанк Beta, які тривали трохи більше місяця, в де було випущено 15 000 карток із загальним відкритим кредитним лімітом 279,3 млн грн.. А 22 листопада 2017 року він офіційно розпочав провадити комерційну діяльність.

На даний час проєкт не має виданої НБУ банківської ліцензії, що дає право проводити розрахункові операції, приймати гроші на депозити або видавати позики відповідно до специфіки діяльності традиційного банку. Тобто, Монобанк – це просто портал в Інтернеті, що надає доступ до банківських послуг. UniversalBank є фінансовим партнером та виконує прямі операції. Інакше кажучи, підключившись до онлайн-сервісу, користувач фактично стає клієнтом UniversalBank. Але він не має прямого доступу до своїх послуг у відділеннях Universal, а проводить їх віддалено через сервіси Монобанк. По суті, Монобанк пропонує своїм клієнтам можливість проводити розрахунки (перекази між картками, оплата за різні послуги та продукти (поповнення мобільного рахунку, комунальні та бюджетні платежі)) а також наявний кредитний ліміт, доступні депозити, а також є можливість повернення готівки за здійснені покупки та послуги розстрочки.

Попри велику кількість позитивних аспектів нових можливостей технології необанкінгу від Монобанк, він все ще не є лідируючим фінансовим посередником через реалії специфіки регулювання банківського сектору в Україні, особливо в частині відкриття та ведення банківських рахунків. Однією з причин є досить консервативний підхід діючого законодавства.

В даний час існує проблема правового регулювання створення Монобанку як повноцінного «необанку», а також створення інших «Інтернет-банків» в Україні, що не дає можливості повноцінного розвитку напрямку. Основними нормативними законами, що забезпечують нормативно-правове середовище для банківського сектору, є закони України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» [8], «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» [9] та «Про банки і банківську діяльність» [10]. Обсяг та специфіка необхідних ліцензій безпосередньо залежать від обсягу послуг, що надаються в рамках проекту. На сьогодні відкриття та ведення поточних рахунків є виключно банківським спектром послуг, як це передбачено статтею 47 Українського Закону «Про банки і банківську діяльність» [10].

Діючий закон не передбачає жодної «еквівалентної» ліцензії, яка може регулювати повноцінне функціонування нових банків як повноцінної фінансової установи. Таким чином, проект, в якому зберігаються рахунки клієнтів, можливий лише завдяки старому банкінгу. Те саме стосується дебетової картки. Хоча картка Монобанку передбачає можливість надавати та виконувати різні платіжні операції, її постачальник може бути єдиним банком, який уклав угоду з іншою платіжною організацією. Це передбачено статтею 14 українського закону «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [11].

Отже, наразі реалізація необанківського проекту в Україні в будь-якому разі вимагає співпраці новітньої банківської установи з одним з існуючих банків. Може бути й інший шлях: відкрити рахунки та виготовити платіжні інструменти за кордоном, проте цей шлях буде більш затратним для запуску діяльності установи, а також буде передбачати більшу, в порівнянні з тарифами вітчизняних банків, плату за обслуговування карткового рахунку.

Хоча Інтернет-банки стають все більш популярними у світі та в Україні через ряд їх переваг над традиційними, вони також мають багато недоліків. Основними недоліками необанків є:

- висока вартість створення та впровадження спеціалізованих послуг та програм, що забезпечують сферу обслуговування споживачів;
- значні витрати на розробку та впровадження надійного захисту від інтернет-шахраїв та кібервірусів;
- відсутність інвестиційних фондів;
- необхідність великих капіталовкладень на розвиток необанку;
- наявність недовіри до органів, що забезпечують приватність та захист персональних даних фізичних осіб, а також малих та середніх підприємств, банківської діяльності загалом та небанківських зокрема;
- якщо є проблеми із серверами, облік та документація можуть бути призупинені на невизначений час до закінчення їх обслуговування та налагодження;
- низький рівень грамотності в країні та світі, що невілює технічні переваги необанкінгу перед традиційним банком;
- поява інших ризиків, джерелом походження яких є необхідність підтримання конкурентоспроможності банків на фінансовому ринку;
- висока конкуренція та короткострокові витрати;
- наявність недовіри щодо переходу до альтернативних платіжних систем;
- необхідність конкурувати з традиційними банками, а також кидати виклик таким відомим компаніям, як Google, Apple, WeChat та Uber, які мають доступ до великої клієнтської бази та надають їм широкий спектр інструментів, у тому числі і фінансових.

Таким чином, поява необанків банків як нової форми банківської діяльності пов'язана із значним розвитком Інтернет-технологій та появою нового покоління споживачів, які активно використовують смартфони у повсякденному житті та віддають перевагу тотальному дистанційному контролю власними фінансами. Інтернет-банкінг завоював значну частку ринку, оскільки пропонує своїм клієнтам цінніші переваги, ніж традиційні банки, від знижених комісій до можливості відкриття та ведення рахунків без відвідування банку. Однак для України, як уже зазначалося, основними проблемами є законодавча база, можливість створення небанківського обслуговування, можливість надання традиційних банківських послуг через мережу Інтернет-банкінгу, потреба у значних інвестиціях та інші аспекти, що уповільнюють впровадження та знижують рентабельність банків, що повністю базуються на цифрових технологіях.

Список літератури.

1. Беззуб Р.Ю. Проблеми розвитку необанків в Україні / Р. Ю. Беззуб // Розвиток банківських послуг та інновацій в цифровій економіці : матеріали наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. вчених. Київ, 14 квітня 2019 р. – С. 57-59.
2. Довгань Ж. М. Розвиток банківських екосистем: ризики і перспективи / Жанна Миколаївна Довгань // Інноваційна економіка. — 2019. — № 5/6. — С. 158-163.
3. Житар М. О. Необанкінг: Зарубіжний досвід та українська перспектива / М. О. Житар, В. С. Зелінська // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України. - 2019. - № 2. - С. 81-95.
4. Касян І. Ю. Передумови трансформації банків України у екосистеми / І. Ю. Касян // Розвиток банківських послуг та інновацій в цифровій економіці : матеріали наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. вчених. Київ, 14 квітня 2019 р. – С. 19-23.

5. Матюха М. М. Класифікація вимог до автоматизованих банківських систем та їх характеристика / М.М. Матюха // Розвиток банківських послуг та інновацій в цифровій економіці : матеріали наук.-практ. інтерн. конф. студ. аспір. і молод. вчених. Київ, 14 квітня 2019 р. – С. 31-33.
6. Онищенко Ю.І. Банківська діяльність в умовах розвитку цифрових технологій / Ю. І. Онищенко // Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка. – 2018. – № 8. —С. 160-165.
7. Шелудько С.А. Вплив цифровізації на банківський бізнес в Україні / С. А. Шелудько, П.П. Браткевич // Приазовський економічний вісник. – 2019. – №5. С. 334-338.
8. Закон України Про ліцензування видів господарської діяльності [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19>.
9. Закон України Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>.
10. Закон України Про банки і банківську діяльність [Електронний ресурс]. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>.
11. Закон України Про платіжні системи та переказ коштів в Україні [Електронний ресурс]. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14>.
12. Інфографічний довідник "FintechGuide 2018": BusinessViews. [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://businessviews.com.ua/ru/the-infographics-report-fintech-guide-2018/>.

References.

1. Bezzub, R. Yu. (2019), “Problems of development of neobanks in Ukraine”, *Rozvytok bankivsk'kykh posluh ta innovatsij v tsyfrovij ekonomitsi* [Development of banking services and innovations in digital economy], II Vseukrains'ka naukovo-praktychna Internet-konferentsiia studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh [II Ukrainian scientific and practical Internet conference of students, graduate students and young scientists], Kyiv, Ukraine, pp. 57-59.
2. Dovhan' Zh. M. (2019), “Development of banking ecosystems: risks and prospects”, *Innovative economy*, vol. 5/6, pp. 158-163.
3. Zhytar M.O., Zelinska V.S. (2019), “Neobanking: foreign experience and ukrainian perspective”, *Zbirnyk naukovykh prats' Universytetu derzhavnoi fiskal'noi sluzhby Ukrainy* [Collection of scientific works of the University of the State Fiscal Service of Ukraine], vol.2, pp. 81-95.
4. Kasyan I.Yu (2019), “Prerequisites for the transformation of Ukrainian banks into ecosystems”, *Rozvytok bankivsk'kykh posluh ta innovatsij v tsyfrovij ekonomitsi* [Development of banking services and innovations in digital economy], II Vseukrains'ka naukovo-praktychna Internet-konferentsiia studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh [II Ukrainian scientific and practical Internet conference of students, graduate students and young scientists], Kyiv, Ukraine, pp. 19-23.
5. Matyukha M. M. (2019), “Classification of requirements for automated banking systems and their characteristics”, *Rozvytok bankivsk'kykh posluh ta innovatsij v tsyfrovij ekonomitsi* [Development of banking services and innovations in digital economy], II Vseukrains'ka naukovo-praktychna Internet-konferentsiia studentiv, aspirantiv i molodykh vchenykh [II Ukrainian scientific and practical Internet conference of students, graduate students and young scientists], Kyiv, Ukraine, pp. 31-33.
6. Onishchenko Yu. I. (2018), “Banking activity in the conditions of development of digital technologies”, *Odesa National University Herald. Series Economy*, vol. 8, pp. 160-165.
7. Sheludko S. A. and Bratkevych P. P. (2019), “Influence of digitalization on banking business in Ukraine”, *Pryazovs'kyj ekonomichnyj visnyk*, vol. 5, pp. 334-338.
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), Law of Ukraine “On licensing of economic activities”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19> (Accessed 18 November).
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2002), Law of Ukraine “On Financial Services and State Regulation of Financial Services Markets”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14> (Accessed 18 November).
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), Law of Ukraine “On Banks and Banking”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (Accessed 18 November).
11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2001), Law of Ukraine “On Payment Systems and Funds Transfer in Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14> (Accessed 18 November).
12. BusinessViews (2019), Infographic guide “FintechGuide 2018”, available at: <https://businessviews.com.ua/ru/the-infographics-report-fintech-guide-2018/> (Accessed 12 November).

Стаття надійшла до редакції 20.11.2020 р.